

Adresse Fossveien 24
0551 Oslo
Norge

Telefon (+47) 22 99 55 00

Post Postboks 6853
St. Olavs plass
N-0130

Faktura Postboks 386
Alnabru
0614 Oslo

Org.no. 977027233
Giro 8276 0100265

Ida Gramstad
Myriadesinnet

MFA
Kunstakademiet 2012

KHIODA
Kunsthøgskolen i Oslo,
Digitalt Arkiv

www.khioda.no
khioda@khio.no

Publikasjoner som arkiveres/publiseres i KHIODA reguleres av Lov om opphavsrett til åndsverk.

Opphavsmannen beholder opphavsretten til materialet i KHIODA, men gir brukerne tillatelse til å sitere fra verket, samt viderefordre det til andre, i henhold til åndsverkslovens regler. En forutsetning er at navn på utgiver og opphavsmann angis.

Kommersiell bruk av verket er ikke tillatt uten etter skriftlig avtale med opphavsmannen.

Myriadesinnet

av Ida Gramstad

2012

Walt Whitman skriver i *Leaves of Grass* om stolthet og sympati når han omtaler sjelen. Sjelen innehar like mengder stolthet og sympati sier han, og sann kunst situerer seg i sjiktet mellom disse slik at den kan tale til sjelen. Han sier også at man skal avvise alt som fornærmer ens sjel.

Jeg viser til Whitman fordi det er ham jeg nylig har lest. Dette er en tilfeldighet, det kunne like gjerne vært en hvilken som helst annen poet, eller forfatter eller filosof, fordi som Whitman sier "all sannhet venter i alle ting". Dette tror jeg på.

For tre år siden leste jeg en bok som heter *Finnegans Wake* skrevet av James Joyce. Den består av mellom seks,- og syvhundre sider med litterære allusjoner, frie drømme assosiasjoner, idiosynkratisk språk, neologiske flerspråklige ordspill, portmanteau-ord og andre språklige eksperimenter presentert i en stream of consciousness stil blottet for all konvensjon med hensyn til plott og karakteroppbygging. Den er en abstraksjon, en fortettet abstraksjon. Den har alt og det er så mye at man etter å ha slitt seg gjennom de første femti sidene gir opp å følge noen som helst form for logisk narrativ eller handlingsforløp, man gir opp å prøve å tvinge den inn i en form den er for stor til. Og etterhvert blir det tydelig at den taler til andre deler av en enn den logiske sans og forståelse, den appellerer til følelsene fremfor tankene og all analyse av hva man leser må komme i ettertid. *Finnegans Wake* er en opplevelse, man opplever den, som en hendelse. Eller jeg gjorde i hvert fall det. Man kan si det ble min wake, i ordets flere betydninger. Den konstanterte en vekking og en død i mitt forhold til tekst, min eksistens som lesende vesen kan deles inn i før og etter, f.FW. og e.FW. Det *Finnegans Wake* var for meg var en opplevelse av sannhet.

Jeg lånte en gang en DVD-boks med alle Guy Debord sine filmer på biblioteket. Den startet med å spille av *Hurlements en faveur de Sade*. Jeg innså da at boksen ikke var tekstet. Jeg forstår ikke fransk. Takk Gud for det. Jeg så hele filmen og det var hinsides ord, bokstavelig talt.⁽¹⁾

1. *Hurlements en faveur de Sade* er en film på omtrent 90min. Den veksler mellom å vise en hvit skjerm, som resultat av en tom filmrull, og en svart skjerm. I periodene med hvit skjerm høres det diverse monologer på fransk, i periodene med svart skjerm er det stille. Filmen avsluttes med en 24minutters sekvens med stillhet og svart skjerm.

Abstraksjon - en måte å komme fram til fellestrekk eller felles egenskaper og klassifiseringer, såkalte universalialia, på.

I filosofi og kunst brukes abstrakt ofte om noe som ikke helt lar seg gripe (skjønnhet er et eksempel, åndelig et annet) og vanskelig lar seg beskrive uavhengig av noe konkret, som er det motsatte, og lettere å håndtere. - Wikipedia, Den frie encyclopedi

Det finnes et fenomen som oppstår av og til i møte med ting. Jeg har prøvd å døpe det men har så langt ikke lyktes. I denne teksten har jeg til nå kalt det en opplevelse av sannhet. Tidligere har jeg prøvd ut "overskudd", "poesien i samfunnet", jeg lånte termen "jouissance" fra psykoanalysen. Problemet med alle disse begrepene er at de allerede har en betydning, og selv om de alle peker på sentrale kvaliteter ved det fenomenet jeg prøver å adressere, bærer de med seg konnotasjoner fra sine egne felt som er problematiske. Denne teksten handler hovedsaklig om dette navnløse fenomenet, men som med den proverbiale navlen i Freuds drømmeanalyse (2) vil vi aldri kunne komme dit, men må nøye oss med å nærme oss det fra forskjellige hold og prøve på den måten å kartlegge så mye som mulig av periferien. Da jeg til slutt ga meg hen til Finnegans Wake, når jeg ser Natalia Makarova danse "The Dying Swan" av Michel Fokine og når jeg leser ting som "I fly the flight of the fluid and swallowing soul"(3) og "He's as bad as old Antonio. He left me on my ownio. Pirouette!"(4) og hele "Om steder på jorden og mat jeg liker" av Bjørneboe, disse er alle eksempler på slike møter. Og verdensrommet. Har du sett bilder av stjernehåker og stjernefabrikker?

I 1817 besøkte en ung franskmann ved navn Marie-Henri Beyle, bedre kjent som forfatteren Stendhal, Firenze. Mens han var der dro han for å besøke Santa Croce (katedralen hvor gamle mestere som Machiavelli, Michelangelo, og Galileo ligger begravet) og da han så Giottos berømte takfresker for første gang, ble han overveldet

2. I boken *Drømmetydning* skriver Freud at det som regel vil være en del av drømmen som forblir obskur uansett hvor grundig man tolker den. Dette er fordi man under arbeidet med å tolke drømmen blir klar over at det her finnes en knute av drømmetanker som ikke kan løses opp. Dette er drømmens navle, det punktet hvor den strekker seg ned i det ukjente.

3. Walt Whitman, *Song of Myself*

4. James Joyce, *Ulysses*

av følelser:

"I was in a sort of ecstasy, from the idea of being in Florence, close to the great men whose tombs I had seen. Absorbed in the contemplation of sublime beauty ... I reached the point where one encounters celestial sensations ... Everything spoke so vividly to my soul. Ah, if I could only forget. I had palpitations of the heart, what in Berlin they call 'nerves.' Life was drained from me. I walked with the fear of falling."⁽⁵⁾

Stendhal-syndromet, Stendhals syndrom, hyperkulturemia, eller Firenze-syndromet er en psykosomatisk lidelse som forårsaker økt hjerterytme, svimmelhet, forvirring og hallusinasjoner når individet utsettes for kunst, vanligvis når kunsten er spesielt vakker eller samlet i store mengder på ett sted. Termen kan også brukes for å beskrive lignende reaksjoner i møte med umåtelig skjønnhet i naturen. - Wikipedia, The Free Encyclopedia, egen oversettelse.

Innblikk i prosess:

Jeg tenker at jeg skal skrive en bok som skal hete *Væren og Intet*. Den skal handle om sauer.

Jeg har pakket alle tingene mine inn i plast og plassert dem i et hjørne av atelieret. Jeg tenker at de ser bedre ut sånn.

Jeg går på en forelesning om sjelen og tenker det samme som jeg tenkte sist gang jeg var her, at jeg har lyst å spørre om noen av disse menneskene de prater om tror at det er mulig med en sjel som er både evig og singulær på en gang. Men jeg gjør det ikke. Jeg går og treffer C. for en kopp kaffe. Jeg kaller arbeidene mine for etterbyrd, restavfallet som kommer ut etter en fødsel, og sier at jeg ikke vet hvor selve barnet befinner seg.

Jeg prosesserer noen objekter jeg har liggende på atelieret. En ramme og en plakat pakket inn i plast.⁽⁶⁾

5. Stendahl, *Rome, Naples and Florence: A Journey from Milan to Reggio*.

6. Disse prosessene kan gå under fellesbetegnelsen abstraksjon. De har som oppgave å vanskeliggjøre og utydeliggjøre og består av eksempelvis fortetting gjennom repetisjon eller lag av informasjon, kvalitetsforverring gjennom ekstrem forstørrelse og forminsking og fysisk dekonstruksjon av objektets form. Jeg gjør dette fordi jeg leter etter den sannheten Whitman sa finnes i alle ting.

Alkymi er en middelaldersk betegnelse for kjemi (sammensatt av arabisk «al-» = den, det (bestemt artikkel) og gresk «chymeia» = kjemi), og er en filosofisk tradisjon som strekker seg tilbake til antikken. Sentralt i alkymien står de vises sten (Latin: lapis philosophorum), en sagnomsust gjenstand som skulle kunne gjøre uedle metaller til gull. Den var også trodd å være en livseliksir, istand til å frembringe foryngelse av legemet og muligens også udødelighet. De vises sten har vært en slags «hellig gral» i vestlig alkymi, et symbol på perfektjon, opplyselse, og guddommelig glede. Forsøk på og arbeid med å frembringe de vises sten var kjent som Magnum Opus eller the Great Work. Arbeidet beskrives som en rekke kjemiske prosesser, gjerne i syv eller tolv stadier, hvorpå oppløsning, separasjon, sublimering, opphøyelse og multiplikasjon er eksempler. - utdrag fra Wikipedia, The Free Encyclopedia, egen oversettelse.

Å ta i ting med ord som man ikke synes det passer seg å håndtere overhodet, er krevende. Å gjøre det uten å forbyrte seg mot seg selv er enda mer krevende. Å gjøre det uten å fornærme seg selv er en umulighet. Av den grunnen skal jeg skrive noe sant nå, selv om det er om sjelen og evigheten:

Når man prater om sjelen, om man prater om sjelen, gjør man gjerne det i henhold til en av to oppfatninger; den evige sjelen og den singulære sjelen. Jeg er interessert i et sjelsbegrep som kombinerer disse to; en sjel som er både singulær og evig eller i det minste en sjel som gjenkjenner kombinasjonen av det evige og det singulære som noe sant, det vil si noe som eksisterer.

Hvorfor prate om dette. Fordi kombinasjonen av det evige og det singulære er nær ved å være en umulighet. En sjel som gjenkjenner dette som sant er en sjel som befatter seg med selvmotsigelser eller i hvert fall møtet mellom motsetninger. Det plasserer arbeidet med å henvende seg til sjelen i motsetningenes felt, noe som ble nevnt så vidt i starten av Whitman som pratet om stolthet og sympati. Det viser hvorfor arbeid med selvmotsigelser, doble meninger og tvetydighet som de som fremkommer i abstraheringsprosessen (6) ; forening av store og små størrelser, full og tom som det samme, påfyll av informasjon som tap av informasjon, ødeleggelse som skapelse, hvorfor alt dette er nyttig om man har som mål å finne og isolere sannheter. Fordi det er om å gjøre å posisjonere seg i sjiktet mellom motsetninger om man vil tale til sjelen. Jeg stopper der.

Når jeg bruker ordet sjel så gjør jeg det av nødvendighet. Jeg gjør det fordi jeg prøver å skrive om et fenomen. Fordi det må være sånn at noe inni deg opplever dette fenomenet, og dette 'noe' trenger et navn. Fordi det allerede finnes en diskurs rundt begrepet sjel som jeg drar nytte av. Det jeg mener er simpelthen noe i deg som menneske som opplever de tingene som intellektet ditt ikke opplever. Som er i stand til å sette pris på det selv om den ikke kan gjengi hvorfor eller engang hva det er den opplever. Jeg trenger sjelen her fordi jeg trenger en mottaker. Jeg trenger å plassere opplevelsen et sted og jeg trenger å gjøre et poeng ut av at det er ikke er en tanke, som er av hodet, eller en følelse, som er av hjertet. Dette er noe annet, og da er begrepet sjel nyttig fordi det er noe folk allerede er kjent med som innehaver av alle disse kvalitetene.

Det som kjennetegner fenomenet er hvor vanskelig det er å gi en nøyaktig utredelse av hva det er, hvor det er, hvordan det er og hvorfor det er. Det er unnvikende og uklart. Det oppleves men ikke av intellektet og ikke av følelsene. Det er et annet sted. Ved å plassere det hos sjelen har jeg skapt et hvor. Det er logisk å plassere det her fordi mange av de problemene som oppstår i arbeidet med å definere fenomenet, møter vi også i arbeidet med å definere sjelen. Det er nyttig med et sjelsbegrep som er problematisk fordi det forklarer hvorfor konkretiseringen av tingene den befatter seg med også er problematiske. Den beste måten å forklare det på er kanskje å si at det en følelse av å være nær noe. Et nesten. At man nesten forstår, at det er rett før hele gåten besvares, snart, vent litt, hvis jeg bare konsentrerer meg nå, forventning, man er spent. Grunnen til at man gjerne opplever å bli oppløftet i forbindelse med det er at man blir skuffet. Det fører ikke noe sted. Man gjør seg klar til å bli opplyst, man forbereder seg i forventelse og når det ikke fører noe sted så slippes all denne spenningen fri og man føler glede. På samme måte som er tilfelle med latter i Freuds teori om vitsen.⁽⁷⁾ Sånn sett er det kanskje bedre å si opplevelsen av å være nær en

7. Freud fulgte Herbert Spencers ide om energi som konserververes, sperres inne, og så frigjøres på samme måte som damp blir for å unngå en eksplosjon. Freud så for seg psykisk eller følelsesmessig energi, og denne ideen blir nå omtalt som "lettelse-teorien" eller the relief theory of laughter. - Wikipedia, The Free Encyclopedia, egen oversettelse. Mer om dette i Freuds "*Vitsen og dens forhold til det ubevisste*".

sannhet enn at man faktisk opplevde den, for det er en umulighet.(8)

Displacement - I freudiansk psykologi er displacement (tysk Verschiebung, 'shift' or 'move') eller forskyvning en ubevisst forsvarsmekanisme hvorved sinnet omdirigerer effektene fra et objekt som oppleves som farlig eller uakseptabelt til et objekt som oppleves som trygt eller akseptabelt. Forskyvning opererer i sinnet ubevisst og innebærer at følelser, ideer, eller ønsker blir overført fra sitt opprinnelige objekt til en mer akseptabel erstatning. - Wikipedia, The Free Encyclopedia, egen oversettelse.

"Any object, intensely regarded, may be a gate of access to the incorruptible eon of the gods" skrev James Joyce i Ulysses. Kjært barn har mange navn, eller kanskje ingen, muligens det. Men hei hvor mye fantastisk kunst som er kommet til i forsøk på å gjengi eller omtale, det være seg via litterære, visuelle eller musikalske grep, denne følelsen av å ane noe guddommelig. Målet mitt er å komme dit. Alltid. Jeg vil oppleve dette fenomenet som av og til oppstår om alt er tilrettelagt for det, så ofte som mulig. Det er sagt at det i meg som opplever dette fenomenet er sjelen og det er sagt at sjelen også er den delen av meg som opplever kunst (så hendig). Så å bruke

8. Dette fordi: - Faktisk eller empirisk sannhet, som kan defineres som den egenskap et utsagn har hvis det er i samsvar med virkeligheten, forutsetter at virkeligheten er noe man kan ha kunnskap om. I erkjennelses- og vitenskapsteorien er dette problematisk da man gjerne ser virkeligheten som noe som ikke er direkte tilgjengelig for våre sanser (se kritisk realisme). Man vil derfor i vitenskapene ikke kunne være helt sikker på om et utsagn er sant. Således brukes ikke sannhetsbegrepet her, istedenfor snakker man om hypoteser og teorier og om hvor mye eller lite støtte disse har fått (jf. falsifikasjonisme). Antagelsen er at vitenskapen nærmer seg sannheten gradvis. Man vil imidlertid aldri med sikkerhet kunne slå fast hvor nær man har kommet sannheten med de teoriene som til enhver tid er aksepterte.

- Formal eller logisk sannhet, som kan avledes uten henvisning til virkeligheten, forutsetter at selvmotsetninger er falske og dermed ikke sanne. Man vil altså ikke kunne oppleve denne type sannhet i et møte mellom motsetninger.

- I platonismen forstås sannhet som en «indre sannhet». Denne kalles filosofisk eller erkjennelsesteoretisk sannhet. Den empiriske sannhet er i denne sammenheng å betegne som et faktum man er blitt enige om gjennom konsensus. Alle måleenheter, lengdeenheter og liknende er konsensus-enheter. Meteren er dermed vedtatt av det franske vitenskapsakademiet. Den filosofiske sannheten, som ble etterstrebet i romantikken, var udefinerbar, men man var alltid på vei mot den. Den ble rangert høyere enn Gud. Denne type sannhet vil derfor ikke kunne oppleves fullstendig, på samme måte som med Gud, mens man er i live. (Definisjonene av sannhet baserer seg på Wikipedia, Den frie encyclopedi.)

kunst som en metode for å komme nær fenomenet burde gå an. Om jeg klarer det er en annen sak. Men det er i det minste en autonom prosess dette, en type selvoppholdende arbeid som holder meg i periferien av der jeg vil være i det minste. Så lenge jeg nærmer meg alt jeg gjør med det i tankene at jeg skal finne noe sant i det så vil jeg alltid finne noe. I alle bøker jeg leser, i alle filmer jeg ser, i alle objekter jeg gransker vil der alltid være et potensiale som vil kunne bli et verk . Og hvis det verket greier å posisjonere seg i sjiktet mellom stolthet og sympati, hvis det har i seg både det evige og det singulære, så kanskje det klarer å tale til sjelen, kanskje det klarer å få den til å synge.